

Úvodník

Každé Vánoce mě vždycky fascinuje vánoční příběh o narození Ježíška. Svým obsahem, ale možná nejvíc tím, jak dlouho se vypráví. Považte – stalo-li se to v pomyslném roce 1, je to už 2020 let! Tak dávno se na zemi narodil někdo, o jehož životě stojí za to si víc jak dva tisíce let vyprávět! Čím to je, že některé příběhy, některé věci, některé písně, knihy, filmy, stavby, firmy... přetrvávají a jiné ne? Kde je ten klíč k dlouhověkosti příběhů a věcí? Nevím, jakou máte odpověď vy a jestli ji třeba vůbec hledáte. Jestli vás ale něco napadá, nebo jestli něco víte, napište mi to. Měla bych o to veselejší Vánoce. Až budu totiž zase doma zpívat koledy a pokládat Ježíška do jesliček v našem voskovém betlémě, určitě mě zase otázka „jak to udělat, aby i moje a naše dílo v Montessori škole bylo dobré a dlouhověké“ napadne.

Hezké Vánoce.

Martina Zíková

Vtipy pro velryby

„Mami, můžu na Vánoce psa?“

„Ne, budeš mít kapa jako všichni ostatní!“

„Miláčku, co si přeješ k Vánocům?“

„Nový iPhone X.“

„Nemohla by sis vybrat něco míň nákladnějšího?“

„Abys přestal chodit do hospody.“

„...a chceš k tomu mobilu i obal?“

„Mámo, cítíš to? Vůně vanilky, vánočního cukroví...“

„Cítím, cítím – ti sousedi se ale mají!“

Na Vánoce křičí malý Pepík přes celý byt

Na maminku: „Mamí, mamí, stromeček hoří!“

„Říká se svítí a ne hoří,“ poučí ho maminka.

Chlapeček za chvíli začne křičet: Úúú, mamí, mamí a proč svítí i záclony?“

Markéta Škorpilová

Volné psaní

Velrybí advent

Byla jedna velrybka a ta se hodně těšila na Vánoce. S rodiči už zdobila dům, místo kapra měli mořskou trávu a maminka vařila a pekla v kuchyni. Tatínek věšel světýlka a malá velrybka se trochu nudila, protože neměla co dělat. Věнец už ozdobila, vaření a pečení ji moc nebavilo a světýlka s tatínkem věšet nemohla, protože se rodiče báli, že se zraní o háčky, na které se světýlka věší.

A teď zpět k naší velrybce. Ta se šla proplavat a najednou co nevidí. Vidí hejno rybiček odrážejících světlo, jak dělají světelné pozadí při natáčení velrybky, velmi oblíbeného programu „BUĎ rybkou“. A tak je poprosila o autogram. Dali jí autogram a nejen to, pozvali ji na příští natáčení, které se bude konat den před Vánoce.

Cestou si pyšně mrskala ploutví. Když doma ukázala pozvánku rodičům, tak žasli. Když už zapalovali při nedělním obědě třetí svíčku, tak se velrybka třásla nedočkavostí.

Šest dní uplynulo jako voda, a teď velrybka čekala, až bude připravená kamera. Velrybka měla trochu trému, ale překonala to a vstoupila na pódium, režisér Rybička zavelel. Světla! Kamera! Akce! Velrybka měla všem zveselit Vánoce, a tak to bylo „BUĎ rybkou“ o veselých Vánocích.

Když natáčení dokončili, velrybka na půl minuty omdlela.

Už byli doma a za chvíli velrybce zavolali, že je asi ta nejslavnější rybička, co u nich kdy byla. A tak díky velrybce všichni slavili ty nejveselejší Vánoce v dějinách vod.

Jakub Kadlec

Vánoce na světě

1. Austrálie a Nový Zéland

V prosinci tu vrcholí léto, proto zde nenajdeme stromky. Oslavy se konají na pláži. Santu Clause nedoprovází sobi, ale vánoční klokani. Děti najdou dárky pod stromečkem ve vánoční ráno, poté následuje slavnostní oběd. Australané většinou obědvají krůtí a kuřecí maso.

2. USA

Tradičním jídlem je pečený krocan s nádivkou. Jako dezert se jí pudink a dýňový koláč. Dárky nosí Santa Claus. Děti dostávají dárky až druhý den ráno.

3. Finsko

Štědrý večer ve Finsku začínají tradiční saunou, poté rodina zasedne ke svátečnímu stolu. Na stole nesmí chybět salát z řepy a šunka. Oblíbené jsou také ryby. Dárky rozdávají trpaslíci.

4. Itálie

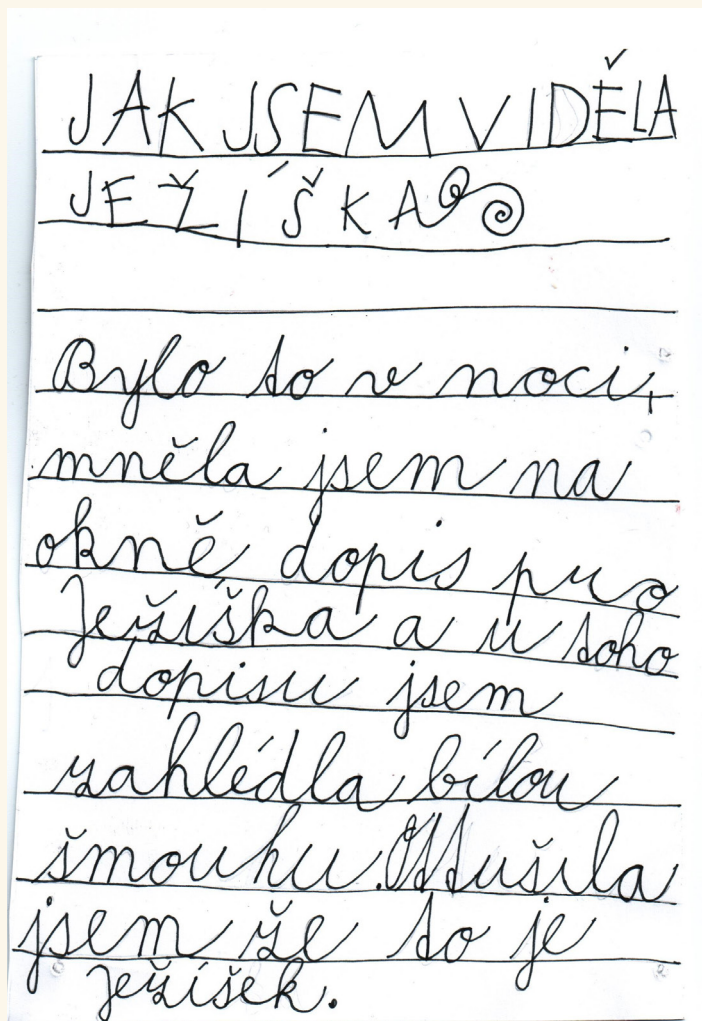
Slavnostní večeře se skládá z ryb, mořských plodů a těstovin. Nesmí chybět vánoční koláč Panettone. Dárky rozdává čarodějnice Befana.

5. Německo

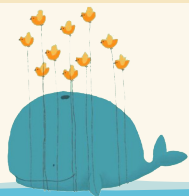
V Německu lidé milují zdobení svých příbytků. Mají rádi betlémy a věnce.

Večeře je u všech jiná, od ryb po krůtu. Dárky nosí Ježíšek nebo Vánoční duch.

Matěj Hnízdil

Doubravka Nová

Okénko udržitelnosti

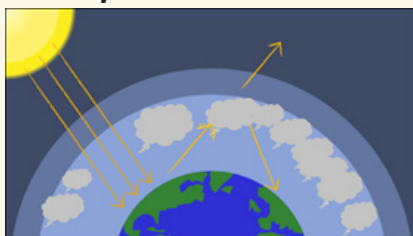
Novoroční předsevzetí aneb jak se současná krize točí kolem pravěku

V Po Vánocích se blíží Nový rok a k němu často patří novoroční předsevzetí. Využíváme je, abychom se odhodlali něco nového vyzkoušet nebo změnit. Proto se přímo nabízí zapracovat na něčem prospěšném nejen pro nás samotné, ale i pro ostatní lidi, přírodu a naši budoucnost.

Abychom do svého života zavedli šetrnější návyky, je dobré porozumět problémům, kvůli kterým se snažíme něco změnit, aby nám naše činnost dávala smysl. Prakticky veškeré problémy životního prostředí souvisejí s klimatickou změnou. Proto se na ni dnes zaměříme, abychom mohli v následujících měsících lépe porozumět dalším tématům.

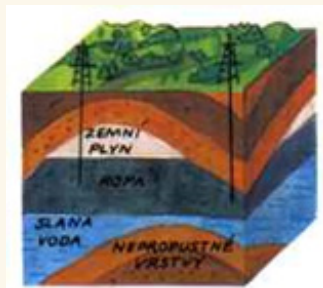
Jak bychom bez skleníkového efektu nepřežili...

Klimatické změny (jak oteplování, tak ochlazování) probíhaly na Zemi odjakživa. Způsobovaly je faktory jako sluneční záření, sopečná činnost nebo nadměrné množství skleníkových plynů v atmosféře. Co jsou to vlastně skleníkové plyny? Jsou to sloučeniny (především oxid uhličitý CO_2 a metan), které způsobují skleníkový efekt. Ten je pro nás sám o sobě velmi důležitý, protože by tu bez něj bylo cca. -18°C , ale jeho účinky se mění na negativní, když se koncentrace skleníkových plynů nadměrně zvýší. Ony totiž sídlí v atmosféře a zabraňují návratu tepla do Vesmíru. Při normální koncentraci skleníkových plynů se tepelné paprsky odrazí z povrchu Země a část v atmosféře zůstane a část odchází, ale nyní jich je příliš mnoho, a tak se planeta výrazně otepluje.

Za všechno můžou nadmuté krávy a miliony let staré breberky!

Tímto efektem je způsobeno současné globální oteplování, akorát na rozdíl od předchozích změn podnebí se liší tím, že je způsobeno lidskou činností. Na tom se shoduje 97% vědců a mají pro to mnoho důkazů. Poměrně podezřelým faktem je, že se koncentrace skleníkových plynů výrazně zvýšila od Průmyslové revoluce, po

které se masově rozšířila výroba a doprava. Také většina CO₂ přichází ze severní polokoule, kde funguje mnohem více průmyslových středisek a vyspělých měst. Neposledním objevem je, že se ve vzduchu nachází více těžkého CO₂, který vstřebávají rostliny, což dokazuje, že největším zdrojem emisí jsou fosilní paliva. To jsou totiž odumřelé organismy žijící před miliony let, které se usadily hluboko pod zemí a my je teď těžíme. A co mají fosilní paliva, výroba a doprava společného s oteplováním? To je základ celé probíhající klimatické změny! Všemi těmito činnostmi totiž skleníkové plyny produkujeme, a tím oteplujeme zemskou atmosféru. Oxid uhličitý se uvolňuje především spalováním fosilních paliv, která se využívají jako zdroj energie ve většině továren i domácností. Také převážná část aut jezdí na ropu nebo zemní plyn, což jsou fosilní paliva. Metan se zase uvolňuje kravími exkrementy nebo z odpadů.

Co můžu udělat, aby se ze Země nestal skleník?

Teď už vás možná napadá, co každý z nás může udělat pro zeslabení skleníkového efektu. Dobrovolná skromnost – to je krásný pojem, kterým bychom se měli řídit. Zkrátka zamyslet se nad tím, co doopravdy potřebuji a to, co si po úvaze pořídím, hledám z druhé ruky (nemusí se zbytečně vyrábět). Lokální život je ideální vizí, abychom příliš necestovali ani my, ani to, co potřebujeme. Tím ušetříme

obrovské množství emisí. Kupujme místní produkty, necestujme do dalekých zemí, ale i v každodenním životě dopravu omezme. Chodme pěšky, na kole nebo aspoň jedme hromadnou dopravou. Také je dobré omezit živočišné produkty, abychom nepodporovali nadměr-

ný chov dobytka vypouštějící metan. To jsou základní opatření přímo související se skleníkovými plyny, ale jak už jsem zmiňovala – vše v přírodě souvisí, tudíž i odpady, odlesňování nebo zacházení s vodou úzce ovlivňuje podnebí Země. Ale na tyto problémy se podíváme zase příště.

Dejme si za novoroční předsevzetí, že budeme šetřit životní prostředí. Nejlépe postupnými kroky. Doteď jste se z Okénka udržitelnosti dozvěděli mnoho tipů, jak na udržitelnější život, které si můžete určit jako váš cíl a nastavit si např. měsíční výzvu, ve které budete každý den vámi vybraný krok plnit. Až si tyto návyky zažijete, dostanete v příštím čísle inspiraci, jak se posunout dál.

Doporučení: pokud chcete hravě a ze všech možných úhlů pochopit změny klimatu, přečtěte si knihu Palmy na severním pólu.

Udržitelný slovníček

Skleníkové plyny – plyny vypouštěné do ovzduší, které zabraňují úniku tepla z atmosféry

Oxid uhličitý (CO₂) – skleníkový plyn, který se uvolňuje především spalováním fosilí (usazené rostliny a živočichové tvořeny uhlíkem)

Metan (CH₄) – skleníkový plyn, který se uvolňuje především kravími exkrementy

Emise – vypuštěné výpary putující do ovzduší

Atmosféra – plynný obal Země, ve kterém jsou skleníkové plyny

Ludmila Kozlová

Cestování kolem zvířat

Zvíře: Sob polární

Sob Polární je severský přežvýkavec z čeledi jelenovitých. Jde o jediný zdomácnělý druh této čeledi.

Výskyt

Sob se vyskytuje v subpolárních až polárních částech severní polokoule přes celou Sibiř, Aljašku a sever Kanady až do Grónska.

Popis

Sob dosahuje výšky v kohoutku 90-120cm, délky těla asi 180cm a hmotnosti 230-400kg. Na rozdíl od ostatních jelenovitých, nosí u soba parohy samec i samice. Jejich tvar se u jednotlivých poddruhů liší, většinou však jsou obloukovitě zahnuté a silně rozvětvené, přední výsady bývají ze stran zploštělé a dál se větví, zvíře jimi může odhrabovat sních při hledání potravy. Na nohou má široké paznehty (jako jelen, kráva, ovce, koza) takže se neboří do sněhu a bahna. Jeho stopy mají téměř kruhový tvar. Zbarvení soba se liší podle ročního období, zimní srst je světle šedá až šedobílá, letní spíše šedohnědá, u lesních sobů až červenohnědá, obřítek je bílý a rovněž krk, s výraznou hřívou, mívá světlejší barvu než zbytek těla.

Způsob života

Sobi žijí ve velkých stádech pouze v době říje, která trvá od konce srpna do počátku října, kdy si samci vytvářejí teritoria. Ozývají se přitom chraplavým až chrochtavým troubením a bojují spolu podobně jako naši jeleni. Jejich rychlost může dosahovat 51 km/h.

Potrava

Sob se živí především bylinami a lišejníky, které si dovede zpod sněhu vyhrabat i v zimě, pomocí parohů a předních končetin. V některých případech však žere také lumíky nebo mláďata mořských ptáků a na mořském pobřeží s oblibou líže sůl.

Predátoři

Hlavním predátorem, který loví soby je vlk. Vlci se při lovu snaží oddělit od stáda mláďata nebo přestárlá, nemocná či poraněná zvířata, která potom obklíčí a strhnou. Mláďata nebo slabá zvířata může ulovit také rosomák, na jihovýchodní Sibiři i tygr. Již od paleolitu (starší doba kamenná) loví soby také lidé, kteří jsou jejich nejhoršími nepřáteli.

Eva Kubičková

Angličtina s velrybou

Jolana Pířxov

Recepty na dobroty

Křehké dvoubarevné rohlíčky

V nabídce vánočního cukroví rozhodně nesmějí chybět klasické rohlíčky. Ale co zkusit změnu? Připravte úžasné rohlíčky dvou barev – ohromí vás chutí i vzhledem. Ano, trochu si s nimi vyhrajete, ale vždyť na to nemusíte být sami.

Ingredience (pro jeden plech)

na světlé těsto potřebujete...

- 75 g hladké mouky
- 50 g másla
- 20 g moučkového cukru
- 1/4 sáčku vanilkového cukru
- 1/2 žloutku
- 1/3 lžičky citronové kůry

na tmavé těsto potřebujete...

- 75 g hladké mouky
- 50 g másla
- 20 g moučkového cukru
- 1/4 sáčku vanilkového cukru
- 1/2 žloutku
- 1/4 lžičky citronové kůry
- 1/2 lžičky holandského kakaa

Postup

Krok 1:

Z uvedených surovin vypracujte hladké a kompaktní světlé i tmavé těsto. Zabalte je zvlášť do fólie a dejte alespoň na hodinu odpočinout do lednice.

Krok 2:

Poté nechte těsta trošku povolít. Tvarujte z nich kuličky o průměru přibližně 1,5 až 2 cm. Z každé kuličky pak dlaní vyválejte hada dlouhého asi 8 cm.

Krok 3:

Na každý rohlíček potřebujete jednoho hada světlého a jednoho tmavého. Zatočte je kolem sebe a poté lehce zatlačte tak, aby se prameny spojily. Výsledný had by měl být stejně silný po celé délce. konce ohněte k sobě a vytvarujte rohlíček

Krok 4:

Takto připravené rohlíčky skládejte na plechy vyložené pečicím papírem. Pečte v troubě vyhřáté na 180 °C asi 10 až 15 minut, podle velikosti rohlíčků.

Krok 5:

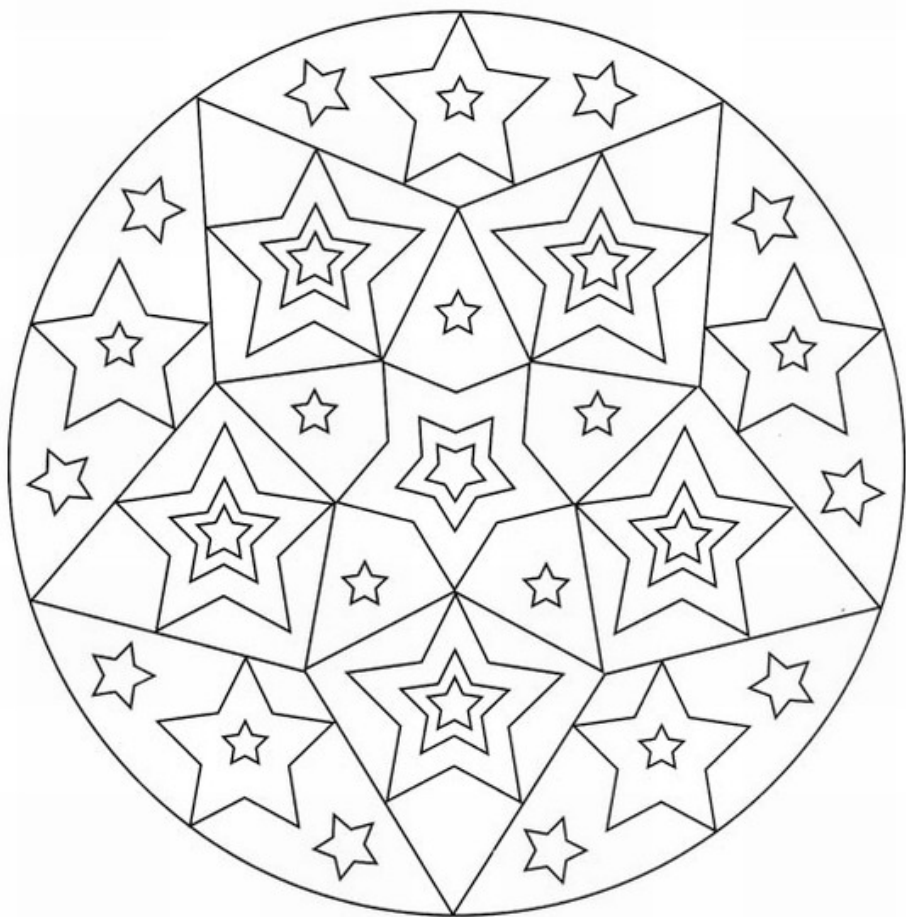
Rohlíčky nechte vychladnout a uchovejte na suchém a chladném místě až do Vánoc (pokud se vám to podaří). Dle preferencí je můžete, jako klasické rohlíčky, vyválet ještě zatepla v cukru. Trošku tím sice skryjete jejich oku lahodící dvoubarevnost, na chuti jim to ale neubere.

Tomáš Voráček

Malovací okénko

Velryba na souši

Vydává: Montessori základní škola Prachatice,
Národní 1018, 383 01 Prachatice

E-mail: velrybanasousi@seznam.cz

Šéfredaktorka: Veronika Veselovská

Redakce:

Ludmila Kozlová, Šanti Justová, Tomáš Voráček, Vojtěch Vojta, Eva Kubičková, Jolana Prixová, Tomáš Poláček, Markéta Škorpilová, Viktorka Bicanová, Martin Pozniak, Jakub Kadlec, Sebastián Rychlík, Matouš Veselý, Nela Kuklová, Maxim Zíka, Šarlota Thonová, Doubravka Nová, Markéta Kramlová, Terežka Freimanová

Grafická úprava a sazba: Jolana Drhovská

Toto číslo bylo předáno do tisku 18. 12. 2021